

УДК 351.743 (477)

Олена Агапова,*аспірант кафедри загально-правових дисциплін
Харківського національного університету внутрішніх справ*

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ЧИННИК ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню основних напрямків міжнародного співробітництва Національної гвардії України з європейськими та євроатлантичними правоохоронними структурними органами. На підставі аналізу відповідного законодавства України, спеціальної літератури та іноземних інформаційних джерел визначено і розкрито основні напрями міжнародної взаємодії Національної гвардії України. Визначено перспективні завдання, реалізація яких забезпечить ефективне співробітництво та розвиток двосторонніх відносин з іноземними військовими формуваннями з правоохоронними функціями.

Ключові слова: Національна гвардія України, міжнародне співробітництво, військові формування, правоохоронні функції, спільні навчання, миротворчі операції.

Постановка проблеми. Співробітництво Національної гвардії України (надалі – НГУ) з правоохоронними структурами та аналогічними військовими формуваннями іноземних держав відіграє важливу роль у повсякденній діяльності цього правоохоронного органу, а також впливає на розвиток його діяльності та організаційно-штатну побудову.

Процес створення якісних та ефективних адміністративно-правових засад діяльності НГУ неможливо уявити без участі міжнародних міжурядових організацій та різних програм адаптації і розвитку в нашій країні. Серед основних форм такої співпраці, що сприяє вдосконаленню роботи та модернізації НГУ у реаліях сьогодення, можемо виокремити підписання програм міжнародного співробітництва, проведення спільних зустрічей, спільних навчань тощо. Викладене, зокрема, свідчить про актуальність та необхідність розгляду такого напрямку діяльності НГУ, як співробітництво з іншими провідними країнами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання дослідження міжнародного співробітництва правоохоронних органів були предметом наукового аналізу в роботах провідних учених-юристів, а саме: О. М. Бандурки, Ю. П. Битяка, О. М. Музичука, Д. О. Горбача, О. В. Кривенка, Д. О. Савочкіної, О. С. Конопляника та ін. Водночас у юридичній літературі ще недостатньо вивчені особливості співробітництва НГУ з іншими міжнародними воєнізованими структурами.

Вивчення та визначення основних напрямків міжнародного співробітництва, а також аналіз їх впливу на діяльність Національної гвардії України є метою цієї публікації.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до п. 13 ч. 1 ст. 12 Закону України від 13.03.2014 «Про Національну гвардію України» НГУ зобов'язана брати участь у міжнародному співробітництві, міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки на підставі міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, у порядку і на умовах, визначених законами України [1].

Для організації заходів з міжнародного співробітництва у складі Головного управління НГУ створено та діє окреме управління міжнародного співробітництва. Командувач НГУ за участю цього спеціально створеного управління здійснює керівництво та спрямовує діяльність на виконання таких особливих завдань: 1) підготовку та реалізацію європейських проектів, що стосуються НГУ; 2) організацію та здійснення міжнародного співробітництва НГУ (в межах компетенції) з аналогічними військовими формуваннями іноземних держав та іншими правоохоронними структурами (OSCE, Транспаренсі Інтернешнел, Женевський центр демократичного контролю над збройними силами тощо); 3) участь у підготовці та відборі військовослужбовців НГУ для участі у міжнародних миротворчих операціях; 5) організацію прийому та протокольного забезпечення візитів

делегації, окремих представників військово-правоохоронних структур іноземних держав до НГУ, міжнародних зустрічей, конференцій та інших заходів; 6) організацію виїздів представників НГУ у службові від'їзди за кордон; 7) проведення заходів щодо організації вдосконалення мовної підготовки військовослужбовців НГУ [2].

Розглянемо деякі з перелічених напрямів міжнародного співробітництва більш детально.

Так, одним з основних напрямів міжнародної взаємодії НГУ є участь у підготовці та реалізації спільних з ЄС проектів. У цьому контексті реалізація проекту Twinning позитивно вплинула на запровадження реформ у військово-правоохоронній сфері України. Характерною рисою цього проекту став безпосередній обмін унікальним досвідом в окремо взятій сфері державного управління, в тому числі у сфері управління НГУ (до 2014 року – Внутрішніми військами МВС України), з метою впровадження європейських норм та стандартів (через консультування, тренінги, стажування тощо), необхідних для адаптації національного законодавства до законодавства ЄС [3].

Порядок реалізації проекту Twinning сьогодні регламентується Постановою Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 № 700 «Про затвердження Порядку ініціювання, підготовки та реалізації проектів Twinning». Згідно із ч. 4 цієї Постанови, «Twinning» – це проект технічної допомоги ЄС, що передбачає спільну діяльність державного органу держави – члена ЄС із бенефіціаром (державний орган, в якому передбачається впровадження проекту Twinning), що спрямований на досягнення обов'язкових результатів, викладених у Twinning-контракті [4].

Прагнення України стати однією з країн-членів ЄС вимагає застосування цього інструменту для адаптації вітчизняної системи державного управління до вимог і стандартів, установлених в інших країнах ЄС.

Зазначимо, що починаючи з 2008 року в Україні реалізовано декілька проектів щодо вдосконалення системи охорони громадського порядку спільно з Національною жандармерією Французької Республіки та жандармерією Румунії. А у період з 2008 по 2010 роки у МВС України було втілено у життя перший проект Twinning, що стосувався впровадження та розвитку управління якістю в українській міліції, до якого залучалися військовослужбовці внутрішніх військ МВС України. Другий проект Twinning щодо сприяння вдосконаленню системи охорони громадського порядку Внутрішніми військами МВС України був логічним продовженням попереднього та охопив період

із 2012 по 2013 рік [3]. Прикладом успішної реалізації останнього проекту стало проведення футбольного чемпіонату Євро-2012, для організації якого приблизно на той час 240 інструкторів Внутрішніх військ МВС України спільно з фахівцями у сфері підтримки громадського порядку із Французької Республіки та Румунії пройшли підготовку із застосуванням нових тактик та спеціальних методик. Поряд із цим 200 інструкторів Внутрішніх військ отримали сертифікати, що засвідчили їх право на підготовку інших осіб у сфері охорони громадського порядку [5].

Окремо зауважимо, що вищезгадані проекти Twinning у військово-правоохоронній сфері були сконцентровані довкола вирішення таких основних компонентів: 1) вдосконалення інституційної спроможності (аналіз наявних та підготовка нових нормативно-правових актів, що відповідають європейським стандартам та підвищують ефективність правоохоронної системи України в цілому); 2) вдосконалення тактики дій під час виконання завдань з охорони громадського порядку; 3) вдосконалення системи професійної підготовки; 4) вдосконалення системи тилового та технічного забезпечення [3].

Варто зазначити, що пріоритетним завданням НГУ на 2016 рік відповідно до Указу Президента України від 12.02.2016 № 45/2016 «Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО на 2016 рік» є підготовка до реалізації нового проекту ЄС у рамках програми Twinning за напрямом «Сприяння вдосконаленню діяльності підрозділів спеціального призначення та спеціалізованих підрозділів НГУ у сфері забезпечення громадської безпеки та боротьби із злочинністю» [6]. Координатором цього нового проекту виступає Консультативна Місія ЄС із реформування цивільного сектору безпеки в Україні (EUAM-Ukraine), діяльність якої зосереджена передусім на розробленні та впровадженні Стратегії реформування органів внутрішніх справ [7, с. 13].

Одним із перспективних напрямів міжнародної діяльності НГУ є співробітництво з аналогічними військовими формуваннями іноземних держав та закордонними правоохоронними структурами. Враховуючи складність та тривалість зазначених процесів, доречно визначитися з пріоритетами у цьому напрямі, які, на нашу думку, повинні включати: 1) вступ до різних безпекових європейських та євроатлантичних структур та організацій (таких як Асоціація ФІЕР, НАТО); 2) участь у проектах військово-правоохоронного спрямування; 3) проведення

спільних військових навчань із представниками іноземного сектору безпеки та оборони («Fearless Guardian–2015», «Rapid Trident–2016» та ін.); 4) створення нової системи навчання особового складу НГУ відповідно до стандартів НАТО тощо.

Більш детально розглянемо основні напрями діяльності Асоціації ЄІЕР та Організації Північноатлантичного договору (НАТО), які останнім часом активно залучаються до процесів військового будівництва в Україні.

Асоціація ЄІЕР (Асоціація сил поліції та жандармерії країн Європи та Середземного моря у статусі військової установи) виступає об'єднуючим ланцюгом правоохоронно-військових установ, до структури якого увійшли: Національна жандармерія Франції, Війська карабінерів Італії, Цивільна гвардія Іспанії, Національна Республіканська гвардія Португалії, Жандармерія Туреччини, жандармерія Румунії, Королівська жандармерія Йорданії та ін. Згідно зі ст. 4 Статуту ЄІЕР, Асоціація є відкритою для всіх органів поліції та жандармерій з військовим статусом, країн, які є членами Ради Європи та які бажають: розвивати відносини у сфері поліцейського співробітництва й у структурно-організаційних питаннях; узгоджувати національні стандарти з міжнародними угодами; обмінюватись досвідом та інформацією в поліцейській діяльності тощо [8].

НГУ за рекомендаціями європейських експертів подала заявку на вступ до Асоціації ще на початку 2015 року. Асоціацією ЄІЕР за результатами заслуховування делегації НГУ у 2016 році було прийнято рішення про роботу її оціночної місії, повноважні представники якої перевіряли структуру НГУ, виявляли її схожість з іншими членами (аналогічними військовими формуваннями, які входять до ЄІЕР), досліджували інституційне споріднення, специфіку діяльності та розглядали інші питання з метою забезпечення майбутнього співробітництва [9]. Як наслідок, 12 жовтня 2016 року в ході Саміту Вищої ради генеральних директорів і командувачів ЄІЕР було підписано документ, який визначив статус НГУ як спостерігача з перспективою членства у ЄІЕР [10].

Безумовно, членство в Асоціації має позитивно вплинути на розвиток НГУ в частині вивчення досвіду інших військових формувань та правоохоронних органів, вирішення всіх проблемних питань у межах організації служби і виконання службово-бойових завдань у кризових ситуаціях.

Суттєву роль у процесах еволюції військово-правоохоронної сфери України виконує Організація Північноатлантичного договору (НАТО). З моменту підписання

Рамкового документа у 1994 році в Україні була запроваджена спільна з НАТО програма «Партнерство заради миру», в рамках якої проводяться проекти, що спрямовані на: розбудову цілісності і прозорості оборонних інституцій; професійний розвиток цивільного персоналу сектору безпеки і оборони України; удосконалення військової освіти та оборонно-технічного співробітництва та реформування органів, що входять до українського сектору безпеки та оборони тощо [11].

Важливо зазначити той факт, що НГУ лідирує у процесах переходу на військові стандарти НАТО. Вагомий внесок у ці процеси, безумовно, зробили експерти Альянсу, які застосували трьохетапний системний підхід до процесу реформування НГУ, який включає: 1) реформу структури управління НГУ; 2) програму створення нової системи підготовки та навчання особового складу з урахуванням іноземного досвіду і досвіду участі НГУ у бойових операціях на Сході держави; 3) механізм забезпечення взаємодії НГУ із силами безпеки та оборони України, а також із силами НАТО [12].

Налагодження Україною взаємодії з іншими країнами-членами НАТО передбачає передусім перехід на євроатлантичні стандарти військового управління (STANAG – standardization agreement). Завдяки впровадженню у свою діяльність цих уніфікованих принципів, методів та процедур НГУ зможе повноцінно взаємодіяти зі своїми іноземними партнерами в тому числі і під час здійснення міжнародних операцій з підтримання миру та безпеки.

Показовими на шляху переходу НГУ на євроатлантичні стандарти військового управління стали спільні українсько-американські навчання «Fearless Guardian-2015» та «Rapid Trident–2016». У межах цих проектів представники Збройних Сил США оцінювали індивідуальні навички та знання військовослужбовців НГУ, ділилися досвідом щодо ведення бойових дій, правил маскування, основних прийомів стрільби з гвинтівки, реагування на прямий і непрямий обстріл, надання першої медичної допомоги на полі бою, а також контролювали виконання тестових завдань бригадою швидкого реагування [13].

Поряд із цим започатковано та забезпечено співробітництво Національної гвардії України з Трастовими фондами Україна – НАТО з медичної реабілітації, з питань логістики та стандартизації, у галузі командування, управління, комунікації і комп'ютеризації тощо, які функціонують при Офісі зв'язку НАТО в Україні. Для прикладу наведемо фінансову допомогу медичному

центру НГУ «Нові Санжари», в якому за фінансової підтримки Трастового Фонду було закуплено сучасну медичну апаратуру тощо [14, с. 69].

Міжнародні миротворчі операції з підтримання миру і безпеки, в яких бере участь НГУ, є ще одним важливим напрямом міжнародного співробітництва. Так, у 2015 році військовослужбовці та офіцери ННГУ брали безпосередню участь у міжнародних операціях ООН з підтримання миру і безпеки на Кіпрі, Кот-де'Івуарі, Південному Судані, Ліберії, Республіці Конго, а також у штаб-квартирі ООН [14, с. 71]. Українські військовослужбовці завдяки своїй відмінній підготовці, високому професійному рівню, досвіду правоохоронної діяльності, гідно представляють МВС України на міжнародній арені та користуються заслуженим авторитетом у керівництва поліції місії ООН, колег по роботі та місцевої поліції у відповідних країнах [15].

У ході міжнародного співробітництва НГУ проводяться заходи, спрямовані на: – проведення прийомів окремих представників військових правоохоронних структур іноземних держав; – протокольне забезпечення візитів делегацій; – підготовку міжнародних зустрічей, конференцій тощо.

Так, у Головному управлінні НГУ щороку проводяться офіційні зустрічі представників військово-правоохоронних структур як європейської спільноти, так і північно-атлантичного договору. У 2015–2016 рр. за підсумками проведених робочих зустрічей із делегацією Військ карабінерів Італійської Республіки, з делегацією Народного Союзу оборони Естонської Республіки, з делегацією Національної гвардії штату Каліфорнії, з делегацією Національної гвардії Збройних Сил Грузії та ін. були досягнуті домовленості щодо проведення спільних тренувань, навчань, консультацій, а також стосовно надання допомоги в питаннях забезпечення громадської безпеки тощо.

Позитивним прикладом міжнародної співпраці НГУ є, безумовно, співпраця з Національною гвардією Штату Каліфорнія Сполучених Штатів Америки, в ході якої обговорюються основні аспекти реформування системи управління, логістики та підготовки особового складу НГУ, а також практичні питання створення сержантського корпусу за аналогом США тощо [14, с. 70]. Можемо зазначити, що надання дорадчої та консультативної допомоги з питань реформування сприяє прискоренню впровадження нових стандартів управління в діяльність Національної гвардії України.

Під час спільних заходів з Міністерством оборони Польщі було досягнуто домовле-

ностей щодо підписання Меморандуму про співробітництво між Міністерством оборони Польщі та МВС України. Крім цього, Польською Стороною було організовано навчально-тренувальні курси для військовослужбовців НГУ з питань тактичної медицини, клінічної медицини та реабілітації тощо, а також запропоновано навчання за різними напрямками підготовки в Академії Національної оборони Польщі.

Безумовно, в межах даної статті розкрито лише окремі складники такого багатогранного напрямку діяльності НГУ, як міжнародне співробітництво. Проте аналіз викладеного матеріалу дозволяє зробити висновок про те, що військовим керівництвом в особі командувача НГУ за участю відповідних служб та відділів Головного управління НГУ розгорнута широкомасштабна та інтенсивна робота, спрямована на реформування військового формування з правоохоронними функціями в дусі аналогічних правоохоронних органів із військовим статусом із застосуванням європейських та євроатлантичних стандартів військового управління.

Аналіз нинішнього стану діяльності НГУ дає підстави стверджувати, що міжнародне співробітництво як базовий чинник вдосконалення адміністративно-правових засад діяльності розглядуваного правоохоронного органу характеризується такими ознаками: по-перше, міжнародне співробітництво – це багатостороння та підзаконна діяльність; по-друге, вона здійснюється спеціально створеними органами, відділами та управліннями, що функціонують при Головному управлінні НГУ, їх посадовими особами та військовослужбовцями НГУ у межах їхньої компетенції та повноважень, що чітко окреслені законами України; по-третє, така діяльність здійснюється на підставі певних правових форм (міжнародні договори, міжнародні та європейські проекти програми адаптації, стандарти військової підготовки тощо); по-четверте, міжнародна діяльність НГУ проводиться шляхом відповідних заходів правоохоронного спрямування, таких як: семінари, «круглі столи», спільні навчання та ін.

Висновки

Отже, виходячи із цих ознак, пропонуємо авторське визначення поняття «міжнародне співробітництво Національної гвардії України», під яким треба розуміти багатосторонню діяльність спеціально створених органів, відділів та управлінь, що функціонують при Головному управлінні НГУ, їх посадових осіб та військовослужбовців НГУ, що спрямована на налагодження зв'язків з міжнародними та європейськими структурами з ме-

тою отримання допомоги та запровадження міжнародного військово-правоохоронного потенціалу через семінари, навчання, проекти, програми адаптації, стандарти військової підготовки та ін. Зазначений напрям діяльності НГУ дасть змогу модернізувати сучасні національні адміністративно-правові засади та впровадити міжнародні моделі належного управління в НГУ.

Список використаних джерел:

1. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII // ВВР України. – 2014. – № 17. – Ст. 594.
2. Інформація з офіційного сайту Національної гвардії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ngu.gov.ua/ua/mizhnarodne-sprigotbitnustvo>
3. Інформація з офіційного сайту центра адаптації державної служби до стандартів Європейського союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.center.gov.ua/pro-tsentr/proekti/twinning>
4. Про затвердження Порядку ініціювання, підготовки та реалізації проектів Twinning : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 № 700 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 83. – Ст. 2733.
5. Проект Twinning допомагає модернізувати внутрішні війська України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://euukrainecoop.net/2013/01/14/twinning/>
6. Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна–НАТО на 2016 рік : Указ Президента України від 12.02.2016 № 45/2016 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 14. – Ст. 567.
7. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://knteu.kiev.ua/file/MTc=/4171a0f9926d49859a05b0e6fccc5030.pdf>
8. Інформація з офіційного сайту FIEP (Асоціація сил поліції та жандармерії країн Європи та Середземного моря у статусі військової установи) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fiep.org/about-fiep/statutes/>
9. Інформація з офіційного сайту Національної гвардії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ngu.gov.ua/ua/news/pres-bryfing-perspektyvy-vstupu-nacgvardiyi-do-asociaciyi-syl-zhandarmeriyi-ta-policiyi-krayin>
10. Інформація з офіційного сайту Національної гвардії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ngu.gov.ua/ua/news/sogodni-nacionalna-gvardiya-ukrayiny-otrymala-status-spouterigacha-v-fiep-z-perspektyvoyu-chlenstva>
11. Інформація з офіційного сайту місії України при НАТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nato.mfa.gov.ua/ua/ukraine-nato/Partnership>
12. Інформація з офіційного сайту Національної гвардії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ngu.gov.ua/ua/news/nacionalna-gvardiya-ukrayiny-povnistyu-reformuye-svoyu-strukturu-video>
13. Інформація з офіційного сайту Національної гвардії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ngu.gov.ua/ua/news/navchannya-fearless-guardian-2015-gvardiyici-prodovzhuyut-trenuvannya>
14. Національна гвардія України. Біла книга – 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://issuu.com/national_guard_of_ukraine/docs/bila_kniga_2015
15. Інформація з офіційного сайту навчально-наукового інституту № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://naiau.kiev.ua/smc/ua/uchastmirotvortsiv-mvs-ukrajini-u-rozbudovi-ta-zmitsnenninatsionalnoji-politsiji-liberiji.html>

Стаття посвячена дослідженню основних напрямів міжнародного співробітництва Національної гвардії України з європейськими та євроатлантичними правоохоронними структурами. На основі аналізу законодавства України, спеціальної літератури та іноземних інформаційних джерел розкрито основні напрями міжнародного взаємодіяння Національної гвардії України. Обозначено перспективні задачі, реалізація яких забезпечить ефективне співробітництво та розвиток двохсторонніх відносин з іноземними військовими формуваннями з правоохоронними функціями.

Ключевые слова: Национальная гвардия Украины, международное сотрудничество, военные формирования с правоохоронительными функциями, совместные учения, миротворческие операции.

The article investigates the main directions of international cooperation of the National Guard of Ukraine with European and Euro–Atlantic law enforcement authorities. Based on the analysis of Ukrainian legislation, specialized literature and foreign information sources disclosed the main directions of international cooperation of the National Guard of Ukraine. Are designated term objectives, whose implementation provide an effective cooperation and development of bilateral relations with foreign military forces with law enforcement functions.

Key words: National Guard of Ukraine, international cooperation, military forces with law enforcement functions, joint exercises, peacekeeping operations.